

Ing. NIKOLA RAPAJIĆ
Poljopr. šumarski fakultet, Zagreb

Poljoprivredna savjetodavna služba u Velikoj Britaniji

I. DRŽAVNA POLJOPRIVREDNA SAVJETODAVNA SLUŽBA (National Agricultural Advisory Service)

1. — Kratak istorijski pregled. 2. — Zadaci. 3. — Organizacija.
4. — Metod rada.

1. Kratak istorijski pregled

Poljoprivredna savjetodavna služba (tehnička poljoprivredna služba) bila je do 1946. g. pod rukovodstvom lokalnih vlasti. Organizaciona struktura bila je ovakva:

a) U glavnim mjestima pokrajina (Province), koji su ujedno i, univerzitetski centri bili su poljoprivredni stručnjaci specijalisti: fitopatolozi, entomolozi, poljoprivredni kemičari (uključiv pedologiju i gnojiva), bakteriolozi, veterinari i dr.

b) U okruzima (County) bili su poljoprivredni stručnjaci opće poljoprivredne prakse, koji su imali pomoćnike (2—3), za stočarstvo, peradarstvo i mljekarstvo.

Glavni nedostatak ove službe bila je slaba povezanost između specijalista iz pokrajina i poljoprivrednih stručnjaka u okruzima. Radi toga je ova služba bila neefikasna. Novom organizacijom Državne poljoprivredne savjetodavne službe imalo se otkloniti ove nedostatke.

2. Zadaci

Državna poljoprivredna savjetodavna služba ima zadatak, da osigura zajedničku službu tehničkih savjeta i uputa općeg i specijalnog karaktera, svim onima koji se bave poljoprivredom i vrtlarstvom. Tu spadaju savjeti i upute praktične i teoretske naravi iz oblasti poljoprivredne tehnike, demonstracije i predavanja. Ova predavanja nemaju karakter duljih tečajeva, već su obično pojedinačna predavanja po konkretnim aktuelnim pitanjima. Glavni cilj ove savjetodavne službe je da svakom poljoprivredniku pruži praktične i naučne savjete, da bi njegovo gospodarstvo bilo rentabilno u stanovitim granicama. Radi toga se smatra potrebnim, da na svakih 1.000 poljoprivrednih gospodarstava bude po jedan poljoprivredni stručnjak da može održavati lični kontakt s pojedinim poljoprivrednicima.

3. Organizacija

a) U pokrajinama (Province). Engleska, Wels i Škotska imaju 16 pokrajina. U glavnim mjestima pokrajina (koja su ujedno i sjedišta univerziteta) su sjedišta državne poljoprivredne savjetodavne službe za pojedine pokrajine. Na čelu ove poljoprivredne savjetodavne službe po pokrajinama nalaze se direktori istaknuti poljoprivredni stručnjaci, pod čijim se rukovodstvom nalazi veći broj poljoprivrednih stručnjaka, sjecijalista za razne grane: stočarstvo, ratarstvo, hortikulturu, peradarstvo, travnjaštvo, fitopatologiju, entomologiju, kemiju (s pedologijom i naukom o gnojivima), bakteriologiju, mehanizaciju, mljekarstvo i dr. Ova organizacija raspolaže zgradama i laboratorijima, koji su uređeni i opremljeni, kao i univerzitetski.

b) U okruzima (County)*. Pokrajine imaju obično 8—9 okruga.

U okruzima je organizacija državne poljoprivredne savjetodavne službe u sastavu okružnih poljoprivrednih izvršnih komiteta. (County Agricultural executive cammitees). Ovi komiteti su osnovani radi pružanja pomoći farmama i vršenja nadzora nad njihovim radom, u smislu propisa Poljoprivrednog zakona iz 1948. U sastavu ovih komiteta još su i poljoprivredni izvršni službenici i predstavnici komiteta za zemlju (vidi shemu). Sam izvršni komitet ima 12 članova. Njih za područje Engleske i Welsa postavlja Ministarstvo poljoprivrede i ribarstva, i to petoricu po svom nahodjenju (obično su to mladi farmeri sa farma koledža), a ostale između delegata raznih organizacija.

* Prema novoj političkoj podjeli koja se kod nas predviđa ovo bi odgovaralo Kotaru — savezu Komuna.

SHEMA ORGANA MINISTARSTVA POLJOPRIVREDE I RIBARSTVA NA TERENU

Država
Odjeljenje
za škole i savjetodavnu službu

Odjeljenje za zemlju

Odjeljenje
za rad

Pokrajina

Državna
poljoprivredna savjetodavna služba
Pokrajinski direktor

Poljoprivredna
zemljišna služba
Provincijski
zemljišni komesar

Inspekcija za
nadnice
Savjetnik za
rad

Okrugni
poljoprivredni izvršni komitet
Šef okružnih poljoprivrednih
službenika

Kotarski komesar
za zemlju

Okrug
Pomoćnik za po- Pomoćnik za Pomoćnik za
ljoprivrednu sa- izvršnu službu zemljišnu službu,
vjetodavnu službu (administracija) (Komitet pred-
(Savjetodavna i t. d.) stav. za zemlju)
služba)

Sekretarijat po-
ljoprivrednog
Komiteta za
nadnice

Kotar
Kotarski agronom
Državne savjetodavne službe

I to: tri predstavljaju interese farmera, dva interese vlasnika zemlje i dva interese radnika. Prve imenuje Ministar na prijedlog Nacionalne unije farmera, druge na prijedlog Društva veleposjednika i treće na prijedlog Unije poljoprivrednih radnika i Unije transportnih i općih radnika.

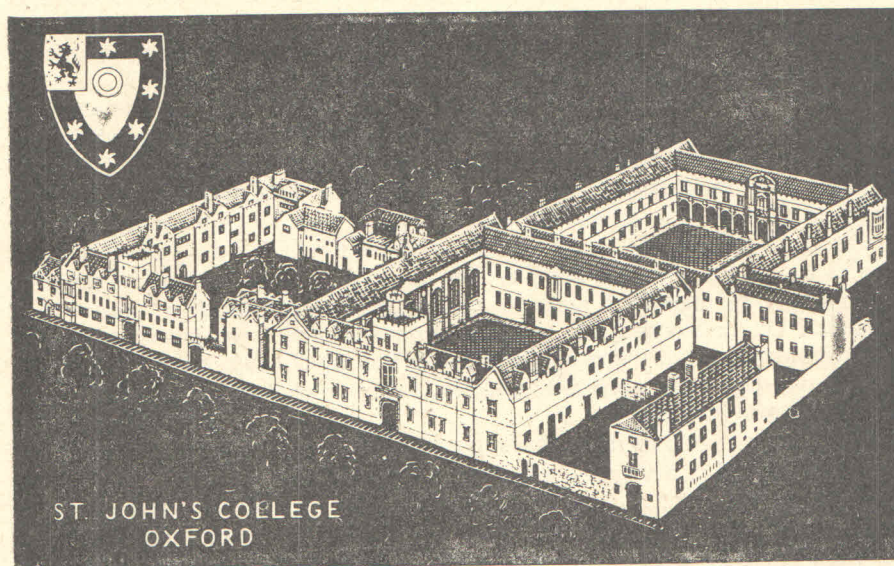
Izvršni komitet bira se na tri godine.

Na čelu komiteta je predsjednik, a šef činovničkog aparata je okružni poljoprivredni rukovodilac, član savjetodavne službe (glavni okružni agrom). On ima tri pomoćnika, jednog za Državnu poljoprivrednu savjetodavnu službu, drugi je zastupnik Komiteta za zemlju, vodi nadzor nad upravljanjem posjeda i gospodarenjem na farmama i o odnosima između vlasnika i zakupaca farma, treći se bira za radnu službu, opće administrativne poslove i t. d.

Pomoćni organi Komiteta su podkomiteti za: hortikulturu, peradarstvo, stočarstvo, upravljanje posjedima, gospodarenje na farmama, tehničku organizaciju i financije.

Podkomiteti raspoložu stručnjacima raznih struka, na pr. za proizvodnju: za peradarstvo, hortikulturu, stočarstvo i t. d.

Izvršni poljoprivredni komitet je neovisan o lokalnoj vlasti. Isto tako i Okružna poljoprivredna savjetodavna služba.

Sl. 1. St. John's College osnovan 1437. g., jedan od 24 studentska doma u Oxfordu

c) U kotaru (District)*. Neposredna veza s poljoprivrednim proizvođačima je kotarski agronom. On je agronom opće prakse. Jedan ovakav agronom dolazi na 1.000 gospodarstava, odnosno, na 40.000 ha poljoprivredne površine u prosjeku.

Kotarski agronom je neovisan o lokalnoj vlasti.

Kotarski agronom je član Kotarskog poljoprivrednog komiteta, koje postavlja Okružni poljoprivredni komitet. Ovi, komiteti su po broju članova različiti, već prema veličini, a imaju 3 — 25 članova. Ovo su ustvari pomoćni organi Okružnih poljoprivrednih komiteta:

4. Metod rada

a) Pokrajinski specijalisti dužni su održavati stalan kontakt s agronomima u okruzima i kotarima po svim pitanjima, koja ove interesiraju u vezi njihovog rada. Oni održavaju stalnu vezu i sa univerzitetima i drugim poljoprivrednim istraživačkim i naučnim institucijama, pa su u mogućnosti da obavještavaju agronome u okruzima i kotarima o svim važnijim dostignućima poljoprivrednih nauka. Povremeno održavaju s ovim agronomima tečajeve po raznim pitanjima, koja su važna za njihovu praktičnu djelatnost. Vrše za njih razne analize u svojim laboratorijima. Na pr. ako je agronomu u kotaru potrebno, da se izvrši analiza tla neke farme, on šalje uzorke njima, oni obave analizu i pošalju mu rezultate. Tako se postupa i u pogledu determiniranja biljnih bolesti i štetnika i t. d. Specijalisti iz pokrajinskih centara izlaze i na farme, na vlastitu inicijativu ili na obavijesti agronoma iz okruga i kotara, da ovima pomognu riješiti probleme, koje oni ne mogu sami da riješe.

b) Agronomi u okruzima (County) pomažu agronomima u kotarima po pitanjima šire problematike poljoprivredne proizvodnje za pojedine granе stočarstva, vrtlarstva i t. d. Oni postavljaju i razne oglede na farmama. Održavaju i povremene tečajeve s agronomima iz kotara, a također i stručna savjetovanja.

c) Agronom u kotaru je neposredni savjetodavac proizvođača — farmera. On daje farmerima konkretne savjete na njihovim farmama, u pogledu proizvodnje, organizacije i uprave na farmama. On ih savjetuje u pogledu smjera proizvodnje, izbora kultura, načina ishrane stoke, izgradnje silosa i načina ansiliranja krme, uništavanja korova, upotrebe umjetnih gnojiva, izmjene plodoređa, spriječavanja biljnih bolesti, štetnika i t. d.

Osnovni metod rada agronoma u kotaru je neposredni lični kontakt sa farmerima, uglavnom na njihovim farmama. Postići to bila je glavna zamisao autora sadašnje organizacije državne poljoprivredne savjetodavne službe, želja farmera i nastojanje

* Prema ovoj političkoj podjeli ovo bi odgovaralo Komuni.

Ministarstva. Briga je bila ta, da taj kontakt bude zaista i koristan za farmere.

Ovi agronomi održavaju sa farmerima i grupna organizaciono-ekonomska, proizvodna i poljoprivredno-prosvjetna savjetovanjaj i tečajjeve. I oni, još u širim razmjerima, nego oni prvi postavljaju oglede na farmama.

Prilikom posjete raznih krajeva u Engleskoj pružila nam se prilika, da se od samih agronoma iz državne poljoprivredne savjetodavne službe u kotarima upoznamo s metodama njihovog rada.

Opisat ću takva dva slučaja.

Mr. A. W. E. Roberts, agronom državne poljoprivredne savjetodavne službe u kotaru Evesham, specijalista za hortikulturu, proveo je s nama veći dio dana na terenu svog kotara, pa smo imali mogućnost, da se upoznamo s načinom njegova rada s farmerima. Ovaj kotar nalazi se u rajonu vrtlarstva i voćarstva. Glavna grana je vrtlarstvo. Ovo je jedan od nekoliko velikih rajona trgovačkih vrtlarskih i voćarskih farma. Karakteristika je ovakvih gospodarstava, da su općenito relativno mala po površini zemlje, pa je takav slučaj i ovdje. Ponajveći broj farma u ovom kotaru ima 3—10 akri zemlje, malo ih je, koje imaju 50—100 akri. U ovom kotaru ima 2.500 farmera sa 4.000 farmi (neki farmeri imaju po više farmi). Glavne kulture su u vrtlarstvu šparga, a u voćarstvu šljiva.

Pored ostalog, način rada Mr. Roberts a upoznali smo i na farmi Mr. Hale a. Ova farma ima 5¹/₂ akri zemlje, farmer se bavi samo proizvodnjom povrća i cvijeća. On je vlasnik farme. Zemlju je kupio, a kuću je sagradio u društvu s rođakom, podigao je i velike staklenike (sagradili su ih on i jedan radnik). Prilikom organizacije i izgradnje gospodarstva veliku pomoć mu je pružio Mr Roberts, stručnim uputama i savjetima. Sve poslove na farmi obavljaju vlasnik i jedan stalni radnik. Vlasnik radi mnogo, od 6^h ujutro, do 10^h naveče. Mr Hale nam je izjavio, da će u 1944. g. imati L 1.500 čistog dohodka (u to je uračunata i plaća za njegov rad). U toj godini platit će L 250 poreza za prihod. Pošto je podigao staklenike, smanjen mu je porez za L 500 godišnje. Lokalnih poreza ne plaća, osim za stambenu kuću.

Metod rada i zadaci Mr Roberts a, kako smo to vidjeli na konkretnim primjerima i kao što nam je to izjavio on sam, su: obilaženje farmi i davanje uputa i savjeta farmerima, na njihovim farmama, u pogledu načina uzgoja raznih vrsta povrća, cvijeća i voća, spriječavanja bolesti i štetnika na tim kulturama, rada u staklenicima, organizacije proizvodnje i t. d. Ako prilikom obilaska farma primijeti pojavu neke biljne bolesti ili kakve griješke na staklenicima i t. d., a ne može sam da ta pitanja riješi, obavještava o tome provincijske specijaliste za fitopatologiju, staklenike i t. d., da takve slučajeve ispituju i daju upute kako se treba postupati.

On posjeti godišnje 700—800—1.000 farma. Na poslu provodi od 9^h ujutro, do naveče. Ima svoj auto, kojim obilazi farme. Ministarstvo mu naknađuje troškove za utrošeno go-

rivo i mazivo i plaća otštetu za auto, prema broju pređenih kilometara. Godišnje dobiva u ime plaće L 990. (plaća ga Ministarstvo, kao i sve agronome u državnoj poljoprivredi).

Agronoma Mr. Camerlinga zatekli smo na farmi Mr. A. E. Jonesa, a kasnije smo otišli s njim i na farmu Mr. T. E. Watsa. Na ove dvije farme on nam je prikazao svoj metod rada s farmerima i upoznao nas sa zadacima koje riješava na farmama.

Farma koju Mr. Jones drži u zakupu ima 50 acri (20 ha) zemlje. Zastupljen je stočarski tip gospodarenja: goveda — svinja — kokoši. Glavni proizvodi za tržište su mu: mlijeko, bekon i jaja. Izuzev 8 acri (4 pod pšenicom i 4 pod šećernom repom), sva ostala površina je pod krmnim biljem. Koncentriranu krmu kupuje od tvornica krmnih smjesa. Po veličini — prema količini zemlje — ova farma spada u najvišu kategoriju malih farma. Ovo je porodična radna farma. Sve poslove na farmi obavljaju farmer i njegova tri sina.

Ima 10 muznih krava. Prosječna godišnja mliječnost po kravi je 750 galona. Za ovih 10 krava ima dvije električne mašine za mužnju.

Osim mlijeka prodaje godišnje 300 bekon svinja. Krmače se prase 2 puta godišnje, a prosjek po leglu je iznad 8 komada.

Farma koju drži u zakupu Mr. Watts (vlasnik — landlord — je jedan koledž Oxfordskog univerziteta) ima 90 acri (36 ha) zemlje i spada već u kategoriju velikih farma. Na farmi je zastupljen stočarsko-ratarski tip gospodarenja. U stočarstvu tovna goveda (Aberdeen augus), svinje za bekon i kokoši za proizvodnju jaja. U ratarstvu pšenica i krumpir. Ima 180 komada kokošiju nosilja, po jednoj kokoši dobiva 200 komada jaja prosječno godišnje. Glavni proizvodi za tržište su mu: utovljena goveda, bekon sviije i jaja. Za jednu utovljenu kravu dobije L 40—50. a za june L 30. Od vlastitih proizvoda farmer troši u vlastitom kućanstvu samo mlijeko, jaja i krumpir, sve ostalo kupuje. Goveda se ljeti hrane samo pašom, a zimi stočnom repom, slamom i sijenom. Na paši goveda provode obično od 1 maja do 25 decembra.

Postiže vrlo visoke prinose ratarskih kultura. Dobiva oko 50 q pšenice po ha, a 400 — 450 q krumpira. Krumpir sadi na razmaku, red od reda 70 cm, a gnoji pod krumpir 1.250 kg. umjetnih gnojiva.

Mr. Watts plaća zakupninu za farmu (zemlju i zgrade), a porez ne plaća, jer je oženjen i ima djecu. Ima namješten stan od 6 soba, osobni automobil, televizijski aparat ((L 60), telefon i t. d.

Mr. Camerling je okružni agronom. Specijalnost mu je problematika upravljanja farmama (organizaciono-ekonomska). Radi po već unaprijed opisanom metodu za sve agronome. Na ovoj farmi pokazao nam je gnojdbene pokuse na travnjacima, koje je postavio pred nekoliko godina, da bi utvrdio s kakvim gnojivima i kojim količinama se najbolje isplati farmeru gnojiti travnjake.

Dobiveni rezultati su vrlo zadovoljavajući. Farmer će prema njegovim uputama u tom pogledu ubuduće da radi. Ima također vlastiti automobil, za koji mu država podmiruje troškove, kako sam već naveo. Godišnja plaća iznosi mu L 1.000, a prima je od države.

Sl. 2. Kazalište — spomenik Šekspiru, otvoreno 1932. g., u rodnom mu Stratfordu.

II. EKONOMSKA POLJOPRIVREDNA SAVJETODAVNA SLUŽBA

1. — Kratak istorijski pregled. — 2. — Zadaci. — 3. — Organizacija.
4. — Metod rada

1. Kratak istorijski pregled

Ova poljoprivredna savjetodavna služba starija je od nacionalne savjetodavne službe (osnovana je 1920.). Ova je služba bila i prije rata vezana za poljoprivredne fakultete i postojala je pri svima univerzitetima. Najveće zasluge za njen razvoj ima nedavno preminuli profesor poljoprivredne ekonomike Oksfordskog univerziteta Ashby, koji je bio prvi profesor poljoprivredne ekonomike u Velikoj Britaniji.

Razlozi za osnivanje ove službe su ovi: 1) Svaki agronom u kotaru (Distrikt) mora biti prvoklasan tehničar i mora znati primjenu poljoprivredne ekonomike, jer svaki taj agronom mora farmeru davati, pored tehnoloških savjeta i savjete o upravljanju farmom. Agronomima u nacionalnoj savjetodavnoj službi i onima opće prakse u kotarima, a pogotovo specijalistima manjkalo je znanje iz poljoprivredne ekonomike. Oni su davali savjete farmerima iz područja agrotehnike i zootehnike, zaštite bilja i t. d., a savjeti s područja poljoprivredne ekonomike bili su zapostavljeni, jer im ta oblast nije bila dovoljno poznata. (Ovaj problem se javljao, a i danas se u manjoj ili većoj mjeri javlja u mnogim zemljama, a ne samo kod nas. Mnoge zemlje se njim ozbiljno bave. Zato iskustva drugih zemalja u tom pogledu mogu nam pomoći da ga i mi što bolje riješimo).

1) Provincijska savjetodavna služba za upravljanje farmama treba agronomima u nacionalnoj savjetodavnoj službi pružiti pomoć u tom pogledu. I sada agronomima te službe nedostaju potrebna ekonomska znanja i prvenstveni zadatak službe za upravljanje farmama je da ih u tom pogledu pomaže.

2) Ministarstvu poljoprivrede i ribarstva potrebni su razni podaci o ekonomici farma. Naročito podaci, koji služe za utvrđivanje proizvodnih troškova, radi određivanja cijena poljoprivrednim proizvodima, a i radi drugih agrarno-političkih zahvata. Iskustva su im pokazala, da najbolje podatke u tu svrhu mogu dobiti, ako ih prikupljaju preko univerziteta, jer farmeri najradije daju takve podatke univerzitetima.

3) Ovakav rad od velike je koristi za poljoprivredne fakultete, jer prikupljaju mnogobrojne podatke, koje koriste za naučno-istraživački rad.

Ovo su bili osnovni razlozi, koji su diktirali osnivanje ove službe i kojim se opravdava i njeno sadašnje opstojanje.

2. Zadaci

Iz onoga, što sam naprijed izložio, vide se i zadaci ove službe, a ti su: 1) pomoći agronomima u nacionalnoj savjetodavnoj službi, da steknu potrebno znanje i metode rada što im je potrebno, za davanje savjeta farmerima u pogledu upravljanja farmama, 2) prikupljati podatke Ministarstvu o proizvodnim troškovima, financijskom stanju i dr. farma i 3) prikupljati potrebne podatke univerzitetima u svrhu proučavanja ekonomike farma.

3. Organizacija

Kao što sam naveo ova služba je pri univerzitetima. Pri poljoprivrednim fakultetima svakog univerziteta postoji Odjeljenje (Department) za savjetodavnu službu za upravljanje farmama. Ovim odjeljenjem rukovode prof. za poljoprivrednu ekonomiku poljoprivrednih fakulteta (u Engleskoj naslov profesora imaju samo oni nastavnici, koji rukovode katedrama, a sve ostalo nastavno osoblje na fakultetima su predavači, lektori, asistenti i t. d.).

Na problemima ove savjetodavne službe ne radi nastavno osoblje, u tu svrhu postoji posebno osoblje, koje se opet ne bavi nastavom. Dakle, funkcije su podijeljene, osoblje koje se bavi nastavom i naučnim radom ne radi na pitanjima savjetodavne službe, za taj rad postoji posebni personal. (Po tom pitanju čula su se kod nas pogrešna shvatanja. Pogrešno je bilo shvaćena činjenica, što je ta služba pri fakultetima, da se nastavno i naučno osoblje bavi i savjetodavnom službom. Zato je bilo sasvim razumljivo, kad smo se upoznali zadacima i radom ove službe u Departmenu Univerziteta u Readingu i zadacima i radom poljoprivrednog fakulteta tog univerziteta, da smo postavili pitanje, kako isto osoblje može da vrši te jedne i druge funkcije, koje su tako zamašne. Dobili smo objašnjenje, koje sam naprijed naveo).

Za nastavni i naučni rad i savjetodavnu službu ima na ovom fakultetu obično 12 — 15 ljudi s fakultetskom naobrazbom. Sada ih ima s profesorom 16. Zatim ima 7 tehničkog osoblja i 2 daktilografkinje. Od toga u Departmenu po pitanjima ove savjetodavne službe radi 5—6 stručnjaka s fakultetskom naobrazbom: poljoprivrednih ekonomista i ekonomista, od kojih se jedan brine za prikupljanje potrebnih podataka s farme, a 4—5 te podatke obrađuju. Predavanja iz oblasti poljoprivredne ekonomike drže studentima profesor i 3 lektora. U departmenu je stalno namješten od strane Ministarstva poljoprivrede i ribarstva jedan stručnjak koji obezbjeđuje saradnju između nacionalne poljoprivredne savjetodavne službe i provincijske savjetodavne službe za upravljanje farmama.

Departmen provincijske savjetodavne službe, osim osoblja, koje radi u Departmenu, nema drugih organa na terenu. Sve poslove, koje vrši Departmen, obavlja vlastito osoblje, a kod prikupljanja podataka s farma, pomažu im, po potrebi, agronomi iz nacionalne savjetodavne službe.

4. Metod rada

Provincija Reading ima 6 okruga. Departmen je u tih 6 okruga odabrao 400 farmi, kao uzorke za istraživanja. U tim farmama uvedeno je knjigovodstvo, koje je podešeno za ovakve potrebe i koje im pruža potrebne podatke, za proučavanje ekonomike grupa farma različitih tipova gospodarenja ((različitih smjerova proizvodnje). Pojedine grupe tipova ovih farma, moraju biti pravi predstavnici takvih tipova u čitavoj provinciji. Da bi to postigli, uzimaju u obzir geografski razmještaj farma, pa statističke podatke o farmama u provinciji i t. d. Služe se metodom grupiranja farma po veličini.

Ovako rade i u drugim pokrajinama u pogledu metoda prikupljanja informacija. U Engleskoj i Velsu ima 10 provincija i prema opisanom načinu u tih 10 provincija Departmeni imaju pod svojom kontrolom 4.000 takvih farmi — uzoraka (farme, koje vode u navedenom smislu knjigovodstvo, radi dobivanja potrebnih informacija).

a) Metod korištenja podataka

Ovako prikupljene informacije koristi s jedne strane Departmen, da bi na osnovi obrade tih podataka došao do rezultata, koji se mogu neposredno preporučiti za primjenu u praksi i podataka, koje su dužni po ugovoru slati Ministarstvu poljoprivrede i ribarstva, a to su uglavnom podaci o financijskoj djelatnosti farma. Te podatke daju u obliku publikacija pod nazivom Pregled upravljanja farmama.

Nastavno i naučno osoblje fakulteta (katedre za poljoprivrednu ekonomiku) koristi prikupljene podatke za naučno rješavanje problema iz oblasti poljoprivredne ekonomike, čije rješavanje zahtijeva dulji period vremena i koji za praksu imaju perspektivni značaj.

Tako je poljoprivrednim fakultetima omogućen svestran rad na proučavanju ekonomike farma.

b) Metod rada s farmerima

Glavni zadatak ove službe je davati savjete farmerima kako će povećati profit. To ima dva aspekta, tehnološki i ekonomski. Da bi se mogao dati dobar savjet, potrebno je detaljno poznavati farmu svakog farmera, kome se treba dati savjet i prilike u kojima se te farme nalaze. To zahtijeva prikupljanje većeg broja informacija i obiman analitički rad. Kod toga se u Engleskoj ponajviše služe metodom standarda, ali koriste i druge metode, na pr. budžetsku metodu, koja je više u primjeni u SAD. Služeći se tim i drugim metodama mogu dati direktne savjete za organizaciju pojedinih farma — ali ne svima, kojima je to potrebno, pa im ti materijali služe, kod diskusija s farmerima, kojima ne mogu dati direktne savjete. Stručnjaci iz ekonomske savjetodavne službe organiziraju diskusije s grupama farmera, na osnovu takvih materijala. Kod toga farmeri sami raspravljaju o uspjesima pojedinih

farma (jer standardi ne obuhvataju samo prosječne farme, već i stanoviti broj najboljih farma, kao i slabijih farma, radi komparacije, i to podacima iz više godina), i zaključuju što bi im bilo dobro primijeniti na njihovim farmama. Vode takve diskusije i sa pojedinim farmerima, kad ih posjećuju i na osnovu predočenih i prodiskutiranih materijala nastoje da oni shvate šta bi za njih bilo korisno, da od toga uvedu na svom gospodarstvu.

c) Metod rada s agronomima iz nacionalne poljoprivredne službe

Agronomi iz nacionalne poljoprivredne službe, kad daju savjete farmerima trebaju da polaze od dva aspekta (kao što sam to već naveo), oni trebaju kod toga da uvijek imaju u vidu, kako će se njihovi savjeti tehnološkog karaktera odraziti na ekonomici farma i da daju direktno savjete iz oblasti organizacije farma. Agronomima (tehničarima), pogotovo specijalistima uvijek u tom pogledu manjka potrebno znanje. Zadatak je ove savjetodavne službe za upravljanje farmama da im u tom pomogne.

U tu svrhu Departmen organizira kurseve za agronome iz nacionalne savjetodavne službe, na kojima im daje upute o metodu analiziranja farma i korištenju tih analiza. Da bi uspjeh bio što bolji posjećuju s njima izabrane farme i demonstriraju im način takvog rada u diskusiji s njima i farmerima.

Nakon završenog takvog kursa, pozivaju ih u manjim grupama i daju im zadatke da spremne savjete za pojedine farme, da vide da li su u stanju da samostalno obavljaju taj posao. Kroz ovakve kurseve treba da prolaze svi agronomi iz nacionalne poljoprivredne savjetodavne službe.

Da bi se agronomima iz nacionalne poljoprivredne savjetodavne službe olakšao rad, Ministarstvo je izdalo za njih priručnik o upravljanju farmama (Farm management hand book), koji sadrži i najosnovnije podatke, koji su im pri tom poslu potrebni i standarde radi upoređenja. Da bi takvi podaci bili što realniji, dužna je i svaka provincija izdati ovakve priručnike, za agronome na svom području.

III. SARADNJA IZMEĐU NACIONALNE POLJOPRIVREDNE SAVJETODAVNE SLUŽBE I PROVINCijske POLJOPRIVREDNE EKONOMSKE SLUŽBE

Iz onoga, što sam izložio jasno se vidi, da postoji uska konkretna i trajna saradnja između ove dvije poljoprivredne savjetodavne službe šta više, može se ustvrditi, da savjetodavna služba za upravljanje farmama upravo u velikoj mjeri služi nacionalnoj savjetodavnoj službi, iako jedna o drugoj nijesu ovisne niti je prva nižeg ranga. Da bi ta saradnja što bolje funkcionirala Ministarstvo je (što sam već spomenuo) postavilo pri provincijskim savjetodavnim službama za upravljanje farmama iskusne stručnjake za koordinaciju rada.

Pored Mr. Edgara Thomas profesora i šefa katedre za poljoprivrednu ekonomiku fakulteta za poljoprivredu i hortikulturu univerziteta u Readingu, koji je ujedno i rukovodioc ekonomske savjetodavne službe, te još nekoliko stručnjaka, za čitavo vrijeme našeg boravka u Departmenu proveo je s nama i Mr. Blagbrun, koji je od strane Ministarstva postavljen, radi koordiniranja ove dvije opisane savjetodavne službe.

Mr. Blagbrun nas je detaljno upoznao načinom saradnje dviju savjetodavnih službi, o kojima je riječ. Ta saradnja gdje se on najviše angažira, radi ostvarenja pune koordinacije rada dolazi do izražaja: 1) prilikom savjetovanja farmera, u pogledu organizacije i ekonomike farma i 2) pri organiziranju kurseva za agronome iz nacionalne poljoprivredne savjetodavne službe iz oblasti poljoprivredne ekonomike.

Saradnja između dvije poljoprivredne savjetodavne službe po tvrdnji mnogih, funkcioniра besprijekorno. Međutim, čuli smo i takvih mišljenja, da bi ove dvije službe trebalo objediniti. I oni, koji tako misle, vjeruju, da će to biti u dogledno vrijeme provedeno.

IZVORI I LITERATURA:

1. Bilješke s predavanja, koja smo slušali na Oxfordskom Univerzitetu organizirana po Institutu za poljoprivrednu ekonomiku i Institutu za agrarne poslove. 1954.
2. Vlastita proučavanja na mjestu, 1954.
3. Bilješke s konferencija na Poljoprivrednom fakultetu Univerziteta u Readingu . 1954.
4. Bilješke s konferencija u Odjeljenju za upravljanje farmama i Odjeljenju za poljoprivrednu ekonomiku i statistiku Ministarstva poljoprivrede i ribarstva u Londonu. 1954.
5. Bilješke s konferencija u County — Agricultural executive committee, — Oxford, 1954.
6. Central Office of Information, London; County agricultural executive — committees.
7. Pike L. E.: Bullingdon, Rural district Oxforshire.
8. Fox L.: Shakespeare's — Country. Norwich.
9. Ministry of agriculture and fisheries London: Agriculture in Britain, London, 1950.
10. Reference division central office of information: Government and administration of the United Kingdom, London, 1953.
11. Isto: Local government in Britain, London, 1954.